

Soba - serce królestwa Alwy. Organizacja przestrzenna średniowiecznej stolicy nad Nilem Błękitnym

Nubia jest krainą gdzie piaski Sahary przecina żyzna dolina Nilu. Obecnie znajduje się ona w południowym Egipcie i w Sudanie, jednak w średniowieczu istniały tam trzy królestwa: Nobadia ze stolicą w Faras, Makuria ze stolicą w Dongoli oraz Alwa ze stolicą w Soba. Miasta te położone na brzegach najdłuższej rzeki Afryki stanowiły serce każdego z królestw. Wznoszono w nich imponujące budowle. Mieściły się tam siedziby królów i biskupów. Stanowiły one ośrodki władzy oraz centra religijne. Do stolic ściągali ludzie z najdalszych zakątków królestw. Można tam było spotkać kupców z dalekich terenów, podróżników, emisariuszy, natknąć się na szpiegów oraz poszukiwaczy przygód i godziwego zarobku. W stolicach rozwijał się handel oraz lokalna produkcja wyrobów luksusowych. Na obrzeżach miast zakładano klasztory, a w jego dzielnicach budowano różnorodne kościoły.

Jeden ze średniowiecznych podróżników arabskich opisał Soba jako miasto, w którym są wystawne domy oraz duże klasztory, kościoły z bogatym wyposażeniem oraz pięknymi ogrodami. Była to metropolia wieloetniczna, siedziba władz kościelnych oraz królewskich. Niestety od tamtych lat minęło wiele czasu, a miasto uległo zniszczeniu. W XIX wieku opuszczone i zruinowane budynki Soba zostały rozebrane, a cegły wykorzystano do budowy nowej stolicy – Chartumu. W XX wieku nieliczni archeolodzy prowadzili badania w tym miejscu, odkrywając ślady po monumentalnych budowlach oraz niezwykle ciekawe i oryginalne zabytki, takie jak stela grobowa nieznanego wcześniej króla Dawida lub przedmioty, które dotarły tu z basenu Morza Śródziemnego oraz z Dalekiego Wschodu. Oszacowano, że w czasach świetności Soba obejmowała obszar około 275ha. Do dzisiaj przebadano zaledwie 1% tej powierzchni.

Celem tego projektu jest rozpoznanie zabudowy średniowiecznej stolicy w Soba. Chcemy się dowiedzieć, gdzie znajdowały się poszczególne dzielnice miasta i jak były zorganizowane. Będziemy poszukiwać pałacu królewskiego, domów zarówno bogatych mieszkańców miasta, jak i tych biedniejszych. Będziemy starali się zidentyfikować obszary produkcyjne takie jak warsztaty ceramiczne czy metalurgiczne, produkujące wyroby codziennego użytku oraz przedmioty luksusowe. Zajmiemy się rozpoznaniem dawnej sieci dróg oraz przestrzeni otwartych takich jak place lub cmentarze. Obecnie większość terenu dawnej stolicy jest zajęta przez współczesne domy oraz pola uprawne. Centralna część Soba jest obszarem chronionym, jednak na jego powierzchni nie widać żadnych śladów dawnych budynków. Średniowieczna zabudowa znajduje się tuż pod powierzchnią, a na ziemi można znaleźć tylko fragmenty przedmiotów, które niegdyś służyły mieszkańcom stolicy.

Aby osiągnąć nasz cel wykorzystamy najnowsze metody badawcze używane przez archeologów, etnologów oraz geofizyków. Na terenie całego miasta archeolodzy będą poszukiwali wszelkich zabytków, które będzie można powiązać z dawnymi mieszkańcami stolicy. Badania geofizyczne pozwolą zarejestrować anomalie magnetyczne występujące pod powierzchnią gruntu we wszystkich dostępnych do badań miejscach. Anomalie te mogą wynikać z obecności dawnych murów oraz budynków, tak więc mapa anomalii magnetycznych może pozwolić na odtworzenie przebiegu ulic, domów, budynków publicznych i całych dzielnic Soba. Etnolog będzie odwiedzał współczesnych mieszkańców i rozmawiał z nimi na temat zabytków znajdujących się na całym otaczającym terenie. Może się zdarzyć, że mieszkańcy w czasie codziennych prac na polach lub w otoczeniu swoich domów natrafili na różnorodne ślady przeszłości oraz zabytki. Wszystkie uzyskane informacje będą łączone oraz porównywane co pozwoli na stworzenie map rozplanowania Soba.

Zespół badawczy będą tworzyli specjaliści z dwóch polskich jednostek naukowych, z Instytutu Kultur Śródziemnomorskich i Orientalnych PAN oraz z Instytutu Archeologii i Etnologii PAN. W jego skład wejdą specjaliści zajmujący się badaniem zabytków ceramicznych, szklanych, organicznych, metalowych (jeżeli takie zabytki będą znajdowane na stanowisku), jak również specjaliści z zakresu geofizyki archeologicznej, architektury oraz sztuki średniowiecznej Nubii.

Prace w Soba mogą przynieść niezwykle ciekawe informacje dotyczące organizacji przestrzennej dawnej stolicy. Jest to jedno z najważniejszych stanowisk archeologicznych w Sudanie, a w przeszłości znajdowano tam zabytki, które obrazowały wysoki kunszt lokalnych rzemieślników, a także świadczyły o dalekich kontaktach handlowych mieszkańców królestwa Alwy. Postępy oraz wyniki projektu będą regularnie publikowane w międzynarodowych czasopismach naukowych, a na koniec projektu powstanie książka opisująca szczegółowo wszystkie znaleziska.